

ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Πῶς ἀγαπῶ τὶς μηχανές μου

Στὴ λαχτάρα γιὰ ὑπέρβαση τῶν ὁρίων τοῦ ὄνθρωπος λαμβάνει ἐμπειρικὰ γνώση αὐτῶν τῶν ὁρίων. Τὸ σῶμα του, καὶ στὴν ἔννοια τοῦ σώματος - σήματος ἴσον τάφος, λειτουργεῖ ὡς ἀπαγορευτικὸ σήμα κυκλοφορίας πού τὸν περιορίζει. Ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς του, ἡ δύναμή του, οἱ δυνατότητές του, οἱ διαστάσεις του τὸν κάνουν νὰ συνειδητοποιεῖ ὅτι εἶναι «ὑπὸ περιορισμόν». Προσπαθεῖ λοιπὸν πάντοτε, χρησιμοποιώντας ὅλες του τὶς δυνάμεις, νὰ ἐπεκτείνεται καὶ νὰ αὐξάνει τὶς δυνατότητές του. Τὸν διακρίνει ἕνας ἰδιότυπος ἐπεκτατισμὸς καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ὀρίσει ὄχι μόνο αὐτὸ πού τοῦ ἀναλογεῖ στὴν ἔξοδό του -δυσὸ μέτρα κῶμα- ἀλλὰ πολὺ περισσότερο. Ὅσο ἔφτανε τὸ μάτι του, ὅσο πήγαινε τὸ λιθάρι μὲ τὴ δύναμη τοῦ χεριοῦ του, γινόταν γῆ δική του.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν στάθηκε στὴ γῆ, κατέκτησε τὴ θάλασσα, τὸν οὐρανὸ, τὸν κόσμον. Ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ σύμπαν. Ἀνάμεσα στὸ σῶμα του καὶ στὰ πρὸς κατάκτηση ἀντικείμενα, τοποθετεῖ τὶς μηχανές του. Καὶ ὃ τοῦ θαύματος! κατορθώνει τὰ ἀκατόρθωτα. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν ἀγαπᾶ τὶς μηχανές του καὶ νὰ μὴ τὶς τραγουδάει κιόλας; Σὲ σημεῖο πού ἕνα τέτοιο τραγούδι νὰ πάρει κάποια χρονιὰ καὶ βραβεῖο στὸ Φεστιβάλ

τραγουδιοῦ Θεσσαλονίκης μὲ τίτλο: Πῶς ἀγαπῶ τὶς μηχανές μου!

Ὑποθέτω πῶς τὸ περιεχόμενο δὲν περιοριζόταν στὶς μηχανές ἴσον μοτοσικλέτες, ἀλλὰ σὲ κάθε εἶδους μηχανές πού ἐλευθερώνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ κόπο, ἀποστάσεις καὶ παντὸς εἶδους δυσκολίες πού αὐτοδύναμα δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσει. Ὅσο μάλιστα αὐτοδύναμα προοδεύει ἡ τεχνολογία, οἱ ὑπηρεσίες πού οἱ μηχανές τοῦ παρέχουν γίνονται πιὸ περίπλοκες, πιὸ ἀκριβεῖς, πιὸ ἀποτελεσματικές καὶ στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό. Συσκευές διαγνώσεως καὶ θεραπείας, ἀλλὰ καὶ μηχανές ὀλέθρου, πού σκοπεύουν καρὲ καρὲ προγραμματισμένες μὲ τεχνικὴ νοημοσύνη τοὺς στόχους τους. Ἀκόμη καὶ ὅταν γίνονται λάθη εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ πλήξουν καὶ πάλι στόχους. Τὸ λάθος ἐγκτεῖται στὸ ἂν ὁ στόχος εἶχε ἀναγνωρισθεῖ σωστὰ καὶ ἂν τὰ πυρὰ προορίζονταν γι' ἄλλον.

Θαυμασμὸς ἀλλὰ καὶ φόβος

Οἱ ἄνθρωποι μένουν ἔκθαμβοι γιὰ τὶς μεταφορὲς μάθησης ἀπὸ τὸ ἕνα πεδίο στὸ ἄλλο. Ἔτσι τώρα γνωρίζουν ὅλοι ὅτι ἡ λεπτότητα τῶν χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων δὲν εἶναι προνόμιο τῶν αἰθουσῶν χειρουργείων ἀλλὰ καὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν πού τώρα

μεταίθηνται στὴν καρδιά τῶν πόλεων καὶ ἀναλαμβάνουν ἀποστολὲς τοῦ τύπου τῶν ἀνταρτῶν τῶν πόλεων. Ἄν, ὅμως, οἱ ἄνθρωποι ἐκθαμβοῦνται, δίπλα στὸ μυστήριο *fascinosum* τοὺς καταλαμβάνει φόβος καὶ τρόμος καὶ εἰσέρχονται στὴν περιοχὴ τοῦ *mysterium tremendum*. Ὁ καθένας μας, ἀλήθεια, μπορεῖ νὰ εἶναι στόχος τοῦ καθενός, ἀρκεῖ ὁ ἄλλος νὰ ἔχει προμηθευτεῖ τὸ κατάλληλο μηχανήμα. Ποιὸς τάχα μπορεῖ νὰ μᾶς προστατεύσει ὅταν ὁ ἄλλος εἶναι ἀποφασισμένος νὰ μᾶς ἐξουθενώσει;

Παρασυρμένοι ἴσως ἀπὸ τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων ἐβδομάδων στεκόμαστε ἐπιφυλακτικοὶ μπροστὰ στὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας. Κι ἂν πάντα ὑποστηρίζουμε ὅτι *ἄλλο ἢ χρῆση κι ἄλλο ἢ κατάχρηση*, ἐντούτοις γνωρίζοντας πολὺ καλά ὅτι ἡ λογικὴ τοῦ ἰσχυροτέρου εἶναι πάντα ἡ «καλύτερη», ἀμφιβάλουμε καὶ ἀμφισβητοῦμε ἂν καὶ κατὰ πόσον γιὰ τὴ χρῆση θὰ πρυτανεύσουν ἠθικοὶ προβληματισμοὶ καὶ ἠθικὰ κριτήρια. Ὁ ἔκων καὶ κατέκων τὴ δύναμη ἔχει μειωμένες ἀντιστάσεις γιὰ τὴ χρῆση καὶ τὴν κατάχρησή της. Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἄλλου εἶναι πρόκληση γιὰ ἐπίθεση. Καὶ δὲν μιλάμε μόνο γιὰ πολεμικὲς μηχανές.

Καὶ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας δύναμη εἶναι καὶ ὁ Τύπος ἐξίσου. Καὶ τὸ αὐτοκίνητο μπορεῖ νὰ εἶναι ἐξίσου φονικὸ ὄπλο μὲ ἓνα περίστροφο. Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς χρησιμοποιεῖς ἓνα μέσο, ὅταν μάλιστα αὐτὸ ἀποκλείει τὴν ἀμεσότητα καὶ δρᾷ ἐξ ἀποστάσεως, ἔμμεσα, ἔστω κι ἂν δίδεται ἡ ἐντύπωση τῆς ἀμεσότητας. Ὁ ἐκπέμπων εἶναι ἀπυρόβλητος εἴτε ἐπιτελάρχης εἶναι αὐτός, εἴτε τηλεπαρουσιαστής, εἴτε ἐλεύθερος σκοπευτής.

Μιὰ ἄλλη στάση ζωῆς

Κάνοντας τὶς σκέψεις αὐτὲς ἀναλογίζομαι τὴ χρησιμότητα μιᾶς *ἀσκητικῆς στάσεως* ζωῆς ὡς πρὸς τὶς μηχανές καὶ τὴν τεχνολογία. Ἄν δὲν μπορούμε καὶ δὲν τὸ μπορούμε ἢ καὶ δὲν εἶναι σκόπιμο νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπ' αὐτήν, τοῦλάχιστον νὰ μπορέσουμε νὰ μὴν εἴμαστε τόσο ἐξαρτημένοι. Θὰ μπορούσαμε γιὰ παράδειγμα κάποιες ὥρες καὶ κάποιες μέρες νὰ κηρύξουμε ἀποχὴ ἀπὸ τὰ τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα. Νὰ τὰ θέσουμε σὲ τιμητικὴ διαθεσιμότητα ὅπως λέμε στὸ στρατεύμα. Ὅχι ραδιόφωνο, ὄχι τηλεόραση, ὄχι ἐφημερίδες.

Νὰ ἐγκαταλείψουμε μόνιμους συνοδοιπόρους τύπου γυνόκμαν. Τέλος στὶς ἠλεκτρικὲς καφετιέρες πού σοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἀσχολεῖσαι καὶ μὲ χίλια πράγματα συγχρόνως γιὰ νὰ μὴ χάνεις τὸ χρόνο σου... «Δῶσε καιρὸ στὸ χρόνο», ὅπως λέει ἓνα ἰσπανικὸ γνωμικόν. Νὰ ψῆσεις τὸν καφέ μόνος σου μὲ ἀγρυπνὴ παρακολούθηση γιὰ νὰ μὴ σοῦ χυθεῖ. Νὰ ἀφήσεις τὰ μικροκύματα καὶ ν' ἀφεθεῖς στὰ μεγάλα κύματα τῆς εὐρύχωρης θάλασσας. Νὰ μὴ χρησιμοποιήσεις τὸ αὐτοκίνητο καὶ νὰ περπατήσεις γιὰ λίγο μόνος ἢ μὲ τὴν οἰκογένειά σου, νὰ συζητήσεις μαζί τους ἢ ν' ἀπολαύσεις τὴ σιωπὴ ἂν κάπου βασιλεύει. Νὰ ἐκμεταλλευτεῖς τὸ τιτίβισμα τῶν πουλιῶν. Νὰ πληρώσεις ἔστω μὲ τὸ σχετικὸ ἀντίτιμο τὴ διακοπὴ ἑνὸς τζουκ-μπόξ γιὰ νὰ μὴ παίξει γιὰ τρία λεπτά, ὅσο, δηλαδή, ἡ διάρκεια ἑνὸς δίσκου.

Νά, ἴσως, μιὰ ἄλλου τύπου, δίπλα στὴν παραδοσιακὴ, νηστεία γι' ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ μας. «Καὶ οἱ ἔχοντες ὡς μὴ ἔχοντες» ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ θείου Παύλου. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀπὸ δίπλα μᾶς συμβουλεύει γιὰ τὴ φυλακὴ τῶν πέντε αἰσθήσεων, τοῦ νοῦ, τῆς φαντασίας. Καὶ μεῖς ν' ἀσκούμεθα καὶ ν' ἀποροῦμε καὶ νὰ ἐξιστάμεθα γιὰ τὸ πόσα πράγματα εἶχαμε ξεχάσει. Ὁ κόσμος νὰ μεταμορφώνεται μπροστὰ μας καὶ μεῖς νὰ τὸν ἀντιλαμβανόμαστε καθὼς δυνάμεθα, σὰν τοὺς μαθητὲς στὸ ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως. Καὶ νὰ συμφωνήσουμε μὲ τὸν ποιητὴ πού λέει:

«Ἐπειτα πῶς νὰ μὴν πιστέψεις
ὅτι τ' ἄστρα εἶναι ἡ φωτεινὴ προεξοχὴ
τοῦ ἀνθρώπινου σώματος;»
(Δ. Ἀγγελῆς, Φιλομήλα, σ. 40).

Νὰ εὐχνηθοῦμε καλὴ ἄσκηση ἐπὶ χάρτου καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἀπαιτεῖ τὸ κλίμα τῶν ἡμερῶν καὶ ἡ νίκη τοῦ Ἀναστάσιου. Χρειάζεται πάντως προσοχή, γιὰτὶ ἡ σύγχρονη διαφήμιση φέρνει πολλὲς φορές τ' ἀπάνω κάτω παροτρύνοντάς μας «ν' ἀκολουθήσουμε τὸ ἀστὲρι τῆς σύγχρονης τεχνολογίας» τὸ ὁποῖο ὀδηγεῖ, δίχως νὰ λείπει ὥρα, σὲ μιὰ σύγχρονη «φάτνη» ὅπου ὅλα, τὰ πάντα, ἔχουν κυριολεκτικὰ μεταμορφωθεῖ σὰν μὲ τὸ μαγικὸ ραβδί τῆς Κίρκης σὲ ἠλεκτρονικὲς συσκευές. Μὴ γένοιτο!

